

'Eige'

In deze aflevering wil ik het 'naamwoord' 'eige' nader bezien. Foutief gebruik hiervan wordt in het Algemeen Nederlands vaak genadeloos afgestraft. In het Bosch (en in vele andere zuidelijke dialecten) blijkt 'eige' in heel wat gedaantes correct voor te kunnen komen.

'Eige' (zelf) verschijnt in het Bosch in verschillende kwaliteiten en in uiteenlopende aan elkaar verwante betekenissen. Gelet op de verschillen van inzicht die er op dat gebied bestaan, zal ik 'eige' in de verschillende voorbeelden niet als woordsoort benoemen.

Geheel in overeenstemming met het AN is 'eige' in:
'M'n eige hùndje.' (Mijn eigen hondje).
Om een zeer nauwe band weer te geven, bestaat er ook een soort overtreffende trap:
'Ge zult oew eigeste bruurke toch nie vegetel!' (Je zult je allereigenste broertje toch niet vergeten!).

Een van de betekenissen van 'eige' is *hetzelfde* of *dezelfde*, weergegeven door 'eigeste':
'Ze viert d'rre verjaordag op d'n eigesten dag.' (Zij viert haar verjaardag op de dag zelf);
'Op 't eigeste memènt viel d'n hillen bubs bij ons binne.' (Op hetzelfde moment viel de hele groep bij ons binnen).

'Eige' komt voor als 'eiges' wanneer het zelfstandig optreedt, en als '-eige' als onderdeel van een afleiding:
'Dè he'k eiges bedocht.' (Dat heb ik zelf bedacht);
'Z'nne zôôn heet 't eiges gebrocht.' (Zijn zoon heeft het zelf i.c. hoogstpersoonlijk gebracht);
'Dè doe ik dan toch m'neige aan, of nie dan?' (Dat doe ik dan toch mezelf aan, of niet dan?);
'Wè denkte dan bij oeweige?' (Wat denk je dan bij jezelf?);
'D'n dieje daor denkt ok allenig mar aan z'neige.' (Die daar denkt ook alleen maar aan zichzelf);
'Ze heet d'reige ok nie gemaakt.' (Ze heeft zichzelf ook niet gemaakt).

Waar het reflexieve 'zelf' in het AN weggelaten wordt, blijft in het Bosch '-eige' gehandhaafd:
'Mee dè gij riept, drèèide-n-ik m'n

eige-n-om.' (Op het moment dat jij riep, draaide ik me om);
'Dan gïfd'oeweige toch gewôôn op.' (Dan geef je je toch gewoon op);
'Hij heet z'neige goed veur laote lichte.' (Hij heeft zich goed voor laten lichten);
'Lot oeweige nie opnèèie.' (Laat je niet opfokken);
'Ze heet d'reige nie laote omlulle.' (Ze heeft zich niet om laten praten);
'Gullie het oeweige vergist.' (Jullie hebben je vergist);
'Zullie hebbe d'reige lèkker laote verwenne.' (Ze hebben zich lekker laten verwennen).

Verder komen voor:

'Eigesgemakte botrèmkjes.' (Zelfgemaakte boterhammetjes);
'Dè gaot ammaol nie vaneiges.' (Dat gaat allemaal niet vanzelf);
'Ze wôönt vort ok op d'reige.' (Ze woont tegenwoordig ook zelfstandig);
'Zullie zijn toch wè meer op d'reige.' (Ze leven toch wat meer teruggetrokken).

Bronnen

- *Het Woordenboek der Nederlandsche Taal* (Leiden 1995), uitgave op cd-rom
- J. Verdam, *Middelnederlandsch Handwoordenboek* (Den Haag, z.j.)
- A. Weijnen, *Etymologisch Dialectwoordenboek* (Assen 1996)
- H. van den Berselaar, *Het dialect van 's-Hertogenbosch*, Cursus Boschlogie 11 ('s-Hertogenbosch 2001-2002).

Tamboer van het 's-Hertogenbosch Muziekcorps (1959) met 'z'n eigeste bruurke' (Prentbriefkaart, foto: Stadsarchief).